

АНТРОПОНІМИ У ТВОРАХ МАРІЇ МАТІОС

Мисик Катерина Володимирівна

студентка 2-го курсу

факультету початкового навчання

ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Україна

Науковий керівник: Купіна Ірина Олександрівна

ORCID ID: 0000-0003-3009-1604

канд. філол. наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у

дошкільній, початковій і спеціальній освіті

ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Україна

Науковий інтерес до ономастики зростає протягом останніх десятиліть не тільки у вітчизняній лінгвістиці, а й за кордоном. Видано велику кількість антропонімічної літератури різними мовами. Антропоніміка поділяє з топонімікою перше місце як на міжнародних ономастичних конгресах, так і в спеціальних часописах.

Літературно-художня антропоніміка така ж давня, як і літературно-художня творчість, адже письменники, називаючи персонажів, змушені були володіти певними емпіричними знаннями в галузі антропоніміки [1, с. 3]. Наука, яка вивчає особливості вживання власних назв у художньому тексті, мовознавцями трактується по-різному. Найуживанішим сьогодні терміном є «літературна ономастика», під якою Ю. Карпенко розуміє «суб'єктивне відтворення об'єктивного, «гру» що здійснює автор, загальномовними ономастичними нормами» [2, с. 80].

Оніми як розгалужена система власних назв стали предметом активного дослідження в сучасному українському мовознавстві (Н. Дзятківська, М. Красовський, Л. Масенко, Ю. Редько Л. Скрипник, П. Чучка). Подібне наукове поживавлення можна пояснити тим, що ономастикон – це оригінальний набір власних найменувань із характерними фонетичними трансформаціями, з розмаїтістю пестливих іменних форм, зі специфічним комплексом продуктивних словотвірних засобів [6, с. 80]. До того ж такий матеріал представляє національну самобутність українців, їхню історію, а відтак має неабияку практичну значущість, є одним із ефективних засобів, який сприяє розвитку соціокультурної компетенції читача.

Невичерпним джерелом історії власне українських антропонімів є творчість Марії Матіос. Авторка досить ретельно добирає кожне ім'я для своїх

персонажів, що великою мірою сприяє осмисленню художнього задуму письменниці. Здебільшого в цих творах переважають загальновживані власні назви, рідкісні, архаїчні та інонаціональні антропоніми, імена, утворені афіксами на позначення малих чи молодих осіб, імена з емоційною оцінкою, прізвиська, псевдоніми, сатирично-політичні антропоніми.

Поміж загальновживаних власних назв частіше трапляються прізвища – родове найменування особи, яке разом з особистим ім'ям індивідуалізує людину. В основу використаних Марією Матіос прізвищевих назв зазвичай покладено імена, рослини, тварини, ремесла, географічні показники, вади характеру, фізичні якості: *Яків'юк, Рибачук, Калинич, Ілашук, Максим'юк, Василяшук, Крильчук, Дячук, Паленюк, Процик, Пилип'юк, Петрюк, Грицюк, Ковальчук* та ін.

Деякі загальновживані прізвища характеризуються прихованим підтекстом: **Волеяські** – родина священника, проповідує волю Божу; **Полотнюки** – полотніють від страху перед владою; **Одайкін** – керівник колгоспу (віддає все колгоспу); **Угрин** – секретар (вугром в'ється, слизький).

У романі «Солодка Даруся» авторка не обмежується лише іменами чи прізвищами, але й додає прізвиська з коротенькою характеристикою. Наприклад: «*Василя-теслю поза очі прозивали **Ксьондзом** за його недільну одержу, в якій він неодмінно ходив до церкви: довге пальто схоже на мантію і чорний капелюх*»; «***Федьо** осідлав був свого барана і повіз на нім сина до школи, і ніхто не сказав, що **Федьо** дурний, хоч до сина відтоді так і прилипло прізвисько «баран»*»; «***Матронку** в селі називають Михайловим чудом. Точніше, Михайло сам її так прозвав*» [5].

Цікавим є антропонім – **Іван Цвичок** – «*чудний та дурнуватий, як вважали в селі, чоловік-зайда*». Марія Матіос сама розшифровує цю назву: Іванового прізвища «*ніхто в селі не знав, та й не допитував ніколи, лише відколи світ та сонце люди і діти в Черемошнім призвишувалися йому **Цвичком**, бо дуже любив Іван збирати по довколишніх селах залізничя, а найбільше - цвяхи, потутешньому «цвики», з яких згодом робив дрімби...*» [5].

Головній героїні з повісті «Москалиця» «*сільські язика таки задовго до церковної книги припечатали...її довічне ім'я – москалиця. Ніби так само прямо, але вже вголос, нагадуючи про минулорічний постій у Катринчиній хаті трьох чорноволосях вояків-русаків...*», «*Вона давно навіть і не чує, як її називають. **Байстриця. Москалиця. Северинка. Мольфарка***» [3].

Авторка створює антропоніми, почерпнуті з розмовної мови, з народного побуту. Вони виконують характеризувальну функцію. Це андронімні моделі з суфіксами на -их-а, -іх-а, -їх-а: *Данилиха, Семениха, Климиха, Юрчиха, Ілачиха* («Нація») [4]; *Йваниха, Йорчиха, Павлиха* [5].

Із загальнонародної мови авторка почерпнула антропоніми, які утворені за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки, вони передають відтінки пестливості, здрібнілості, фамільярності, іронії, зневаги, ненависті, тобто всю гаму людських почуттів. Суфікс -к найбільш поширений в загальнонародній мові. В антропонімах Марії Матіос він виражає експресивні відтінки: пестливості та здрібнілості: *Софійка, Василько, Марічка, Фрозинка, Павлінка, Йванко, Петрусько, Одокійка, Матронка, Василюк, Гафійка, Славко*. Поблажливої зневаги або фамільярності: *Маруся, Місько, Штефка*. Позитивні емоції – ласкавість, здрібнілість виражають суфікси -чик- -усь-, -ц-: *Юрчик, Михайлик, Дмитрик, Миколайчик, Федусь, Дунусь, Тонця*. Іноді трапляються антропоніми, утворені за допомогою усічення: *Лесьо, Флоря, Дуся, Федьо, Корнелю, Штефа, Міця*.

Отже, кожен прояв авторського втручання в антропонімію тексту не є випадковим, тому завдання читача – глибокий аналіз і систематизація образів для того, щоб зрозуміти найменші тонкощі, які автор не подає відкрито, а для створення певного колориту пропонує читачеві відшукати самотійно, наголошуючи на важливості й необхідності суб'єктивного відтворення об'єктивних вчинків персонажів творів.

Список використаних джерел:

1. Белей Л. Функціональні-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX-XXст. Ужгород, 1995. 120с.
2. Карпенко Ю. Пушкинский ономастикон «Повестей Белкина» // *Русское языкознание*. Київ : КГУ, 1981. Вип.2. С. 80 – 86.
3. Матіос М. Москалиця. Львів : ЛА «Піраміда», 2007. 176 с.
4. Матіос М. Нація. Одкровення. Львів : ЛА «Піраміда», 2006. 204 с.
5. Матіос М. Солодка Даруся [повість]. Львів : ЛА «Піраміда», 2005. 176 с.
6. Українська мова. Енциклопедія / М. В. Русанівський. О. О. Тараненко. М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. 752 с.